

ПРИРОДНИЙ ГАЗ: МЕХАНІЗМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЗА ПІДСУМКАМИ 2014 РОКУ

Зміст

Стислі висновки	1
1. Поточні ціни на сусідніх з нами газових ринках Європи	1
2. Світові ціни за різними механізмами ціноутворення	2
3. Світова структура ціноутворення на природний газ	4
3.1 Газо-газові конкурентні ціни	5
3.2 Нафтова прив'язка	5
3.3 Регульовані ціни	5
3.4 Нетбек	5
4. Еволюція світових механізмів ціноутворення	5
5. ЄВРОПА	7
5.1 Динаміка механізмів ціноутворення в Європі	7
6. Країни колишнього СРСР	8
6.1. Ціни окремих країн на імпортований російський газ у II кварталі 2015 р.	9
6.2 Аукціони ПАТ «Газпром» в ЄС. Перехід Росії на ринкове ціноутворення	9

***

Згідно з новою доповіддю Міжнародного газового союзу (МГС) щодо оптових цін на природний газ¹, за підсумками 2014 року:

- 35% всіх цін встановлено державними регуляторами, нафтова індексація охоплює 17%, з прив'язкою до хабів - 43%.
- На ціни зі спотовою індексацією в Євросоюзі припадає 61% ціноутворення. Частка нафтової прив'язки у 2005 р. становила в Європі 78%, на початку 2015 року – 32%. Однак, у Південно-Східній Європі залишається майже 100%. Зростання частки «хабового» ціноутворення на природний газ у Центральній Європі відбулося здебільшого за рахунок реекспорту його Німеччиною.
- У Європі соціально орієнтовані ціни - у Польщі, Угорщині, Хорватії та Болгарії - стосуються здебільшого газу власного видобутку.
- У країнах на теренах колишнього СРСР основним механізмом ціноутворення є державне регулювання по собівартості (майже повністю - російський та азербайджанський газ власного видобутку). Регульовані ціни нижче собівартості - в Азербайджані, Казахстані, Узбекистані, Туркменістані (крім того, частина газу безкоштовна). Соціально орієнтовані ціни практикувалися у Росії та Україні (нині йде процес переходу на ринкові ціни). Ціни з прив'язкою до хабів зростали та досягли 23% (практично всі вони – Росія).
- За середньорічними оптовими цінами, Україна знаходиться на 23 місці серед 53 досліджених країн світу, тобто у «золотій серединці».

1. ПОТОЧНІ ЦІНИ НА СУСІДНІХ З НАМИ ГАЗОВИХ РИНКАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Таблиця 1 - Ціни на природний газ у червні 2015 р. в Європі (джерела: Platts, Bafa, ЄЦБ)

дол. США/тис. стандартних куб. м (20⁰С)

Середня ціна на кордоні ФРН природного газу, імпортованого Німеччиною (BAFA).	249
NCG – середня ціна у червні з поставкою наступного дня	246
NCG з поставкою наступного місяця, травневі ціни з поставкою у червні	245
GASPOOL – середня ціна у червні з поставкою наступного дня	246
GASPOOL з поставкою наступного місяця, травневі ціни з поставкою у червні	244
TTF – середня ціна у червні з поставкою наступного дня	244
Індекс газових контрактів Північно-Західної Європи у червні (Platts Northwest Europe Gas Contract Indicator)	281

¹ IGU Wholesale Gas Price Survey - 2015 Edition, Published May 2015

Виходячи з прийнятих в Україні стандартів, ціни подано за стандартні кубічні метри (20⁰С, міждержавний ГОСТ). У випадку європейських стандартних кубічних метрів (15⁰С) та нормальних кубічних метрів (0⁰С) ціни будуть вище на 1,7% та 7,4%, відповідно.

За даними Європейського центрального банку (ЄЦБ), середній місячний курс євро/дол. США був у червні 1,121322727.

Слід зазначити, що ціна ВАФА на кордоні Німеччини усереднює практично всі механізми ціноутворення на газ, у тому числі ціни довгострокових контрактів з нафтовою прив'язкою та газо-газові конкурентні ціни (спот/ф'ючерси).

2. СВІТОВІ ЦІНИ ЗА РІЗНИМИ МЕХАНІЗМАМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ

За підсумками 2014 р., 35% всіх цін на природний газ було встановлено державними регуляторами, 60% цін визначалися на контрактній основі: з прив'язкою до цін на нафту/нафтопродукти та до спотових/ф'ючерсних цін, решта цін припадала на інші категорії (табл. 2 нижче).

Найвищими у 2014 р. були ціни довгострокових контрактів з **нафтовою прив'язкою**.

Розподіл цін по механізмах ціноутворення наведено нижче (рис. 1), згідно з методиками перетворення енергетичних одиниць на об'ємні одиниці, які використовують МВФ та Міжнародне енергетичне агентство (МЕА). Джерелом даних є МГС, перетворення – НГБІ.

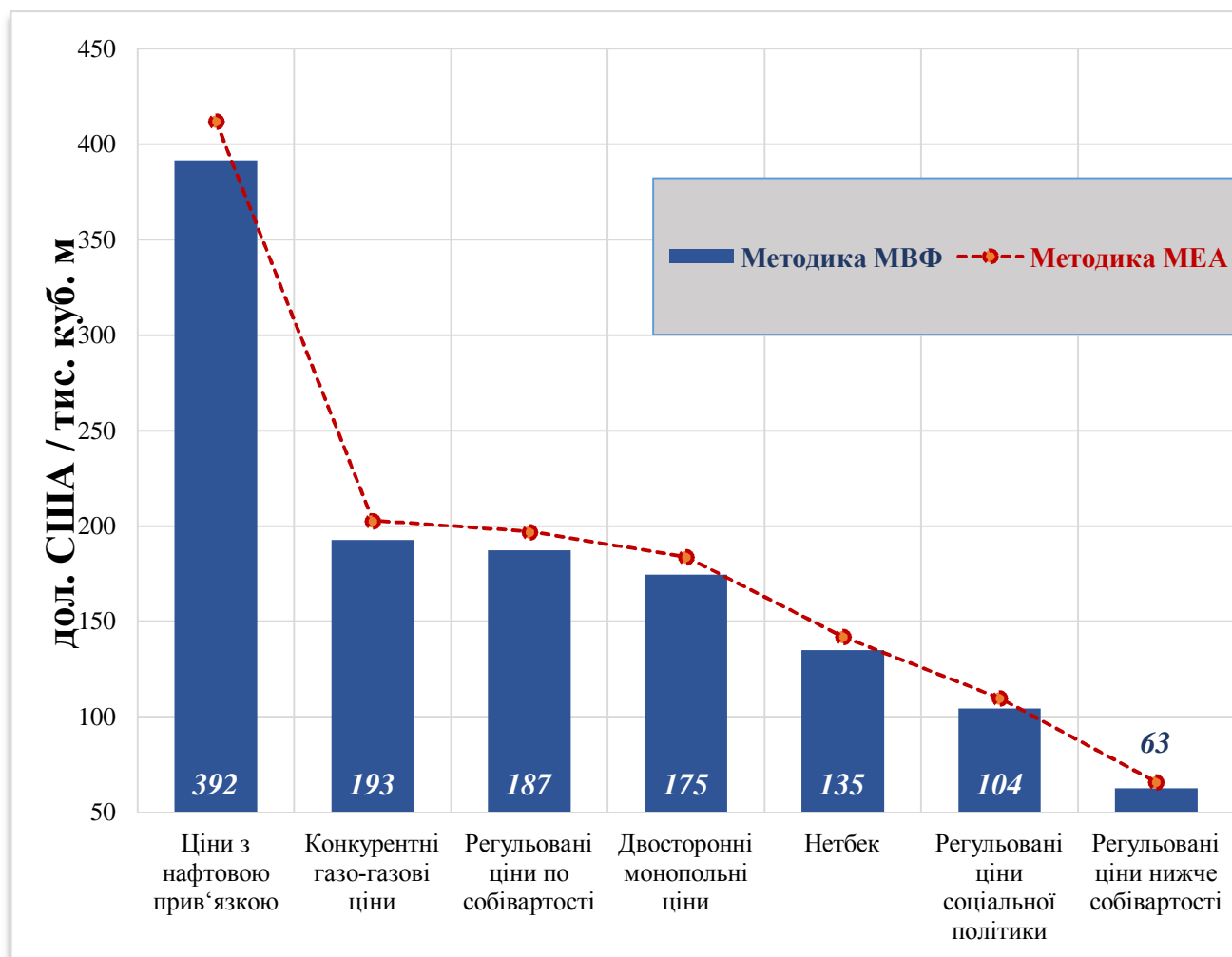

Рисунок 1 – Середні світові ціни 2014 р. для основних механізмів ціноутворення

Слід зазначити, що ціни стосуються споживання газу та, відтак, усереднюють ціни імпорту та власного видобутку.

Серед регіонів світу найвищими ціни були в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР), впритул за яким слідувала Європа (рис. 2).

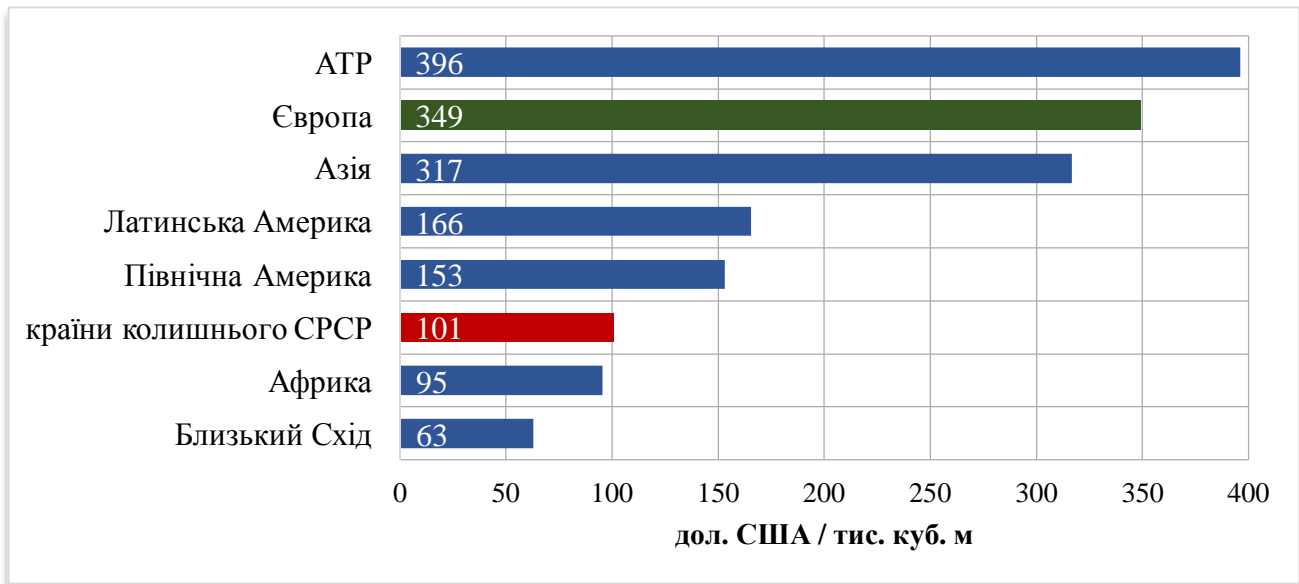

Рисунок 2 - Середні ціни 2014 року за регіонами світу²

Середні оптові ціни 2014 р. у країнах на теренах колишнього Радянського Союзу були одними з найнижчих, незважаючи на те, що основний регіональний постачальник – Росія – використовує, як правило, ціноутворення з прив'язкою до нафти/нафтопродуктів.

Як згадувалося раніше, за середньорічними оптовими цінами, у 2014 р. **Україна, за даними МГС, знаходилася на 23 місці серед 53 досліджених країн світу** (рис. 3), тобто у «золотій середині».

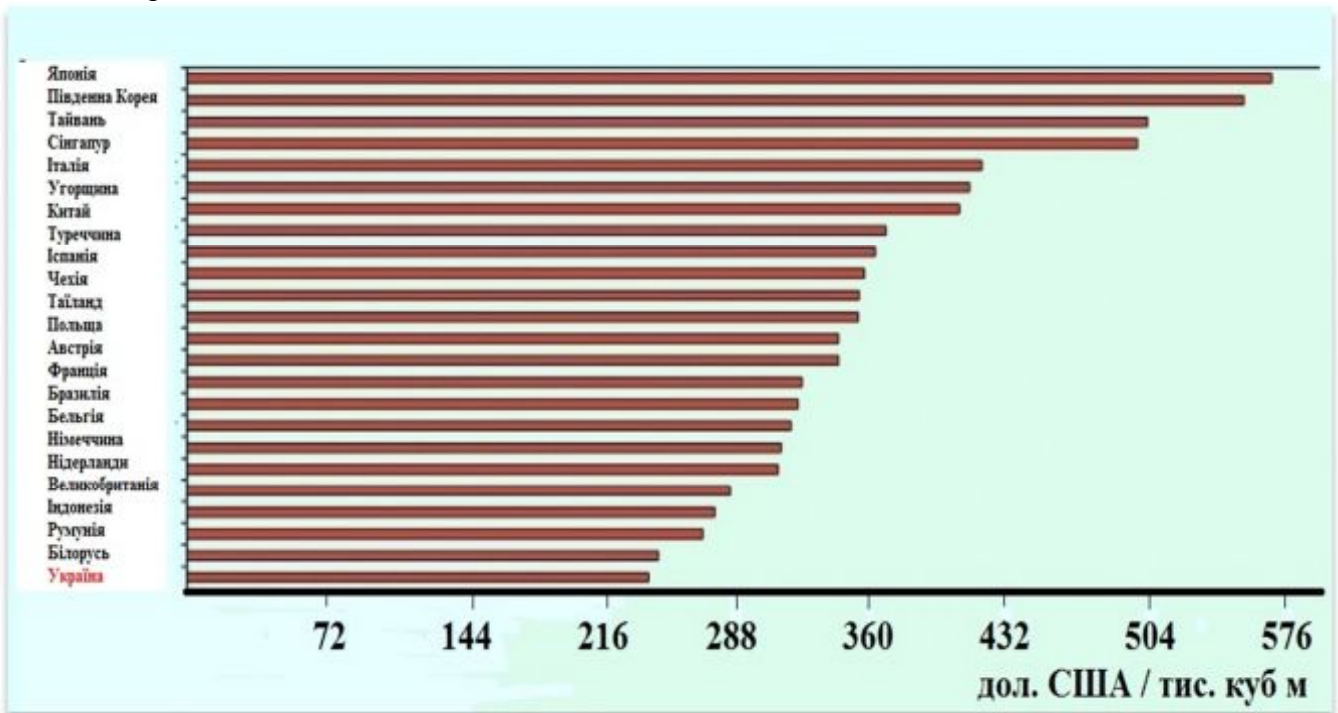

Рисунок 3 – Середні оптові ціни у 2014 році у 23 країнах світу з найдорожчим природним газом (джерело: МГС; перетворення: НГБІ)

Нижче, ніж в Україні, оптові ціни на природний газ у 2014 р. були в 30 країнах світу.

Найнижчі ціни були в країнах, де діє державне регулювання цін, а саме у таких: Туркменістан, Венесуела, Алжир, близькосхідні видобувні країни, Перу, Іран, Нігерія, Росія.

² МГС ніде не уточнює, чи включає країни Балтії до категорії «колишній Радянський Союз». Слід зазначити, що ПАТ «Газпром» включає постійно країни Балтії до т. зв. «ближнього зарубіжжя», що рівноцінно поняттю «колишнього СРСР».

Найвищі ціни було зафіксовано у «СПГ³- залежних» країн АТР: Японія, Південна Корея, Тайвань, Сінгапур. За ними слідували європейські країни, в яких нафтова прив'язка надалі займає вагоме місце у механізмі ціноутворення на природний газ: Угорщина, Туреччина, Іспанія та Італія⁴. Зросли ціни в Китаї, де нафтова прив'язка є високою.

3. СВІТОВА СТРУКТУРА ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПРИРОДНИЙ ГАЗ

Світова структура ціноутворення на природний газ, яка склалася у 2014 р. (табл. 2, рис. 4), свідчить про домінування механізму із спотово-біржовою індексацією.

Таблиця 2 – Механізми ціноутворення на природний газ та їхні частки у сукупному світовому ціноутворенні на природний газ за підсумками 2014 р. (джерело: Міжнародний газовий союз)

Вид ціни	Частка
З нафтовою ескалацією (Oil Price Escalation), також відомі як - з нафтовою індексацією	17%
Газо-газові конкурентні (агреговані спотові та ф'ючерсні ціни на віртуальних та фізичних хабах і газових біржах)	43%
Двостороння монополія* (Bilateral Monopoly)	4%
Нетбек**	0%
Регульовані державою, виходячи із собівартості	11%
Регульовані державою, виходячи із соціальної політики	17%
Регульовані державою та встановлені на рівні нижче собівартості	7%
Безкоштовний природний газ (No Price)	1%

* Ринок, що складається з одного продавця та одного покупця.

** Ціна нетбек визначається постачальником за формулою, залежно від ціни кінцевого продукту, виробленого покупцем з використанням відповідного газу (наприклад, у хімічній промисловості для виробництва мінеральних добрив або інших хімічних речовин). Іноді методикою нетбек користуються для визначення експортної ціни у певному пункті здачі, виходячи з кон'юнктури спотових цін, шляхом вирахування з них відповідних транспортних та деяких інших накладних витрат.

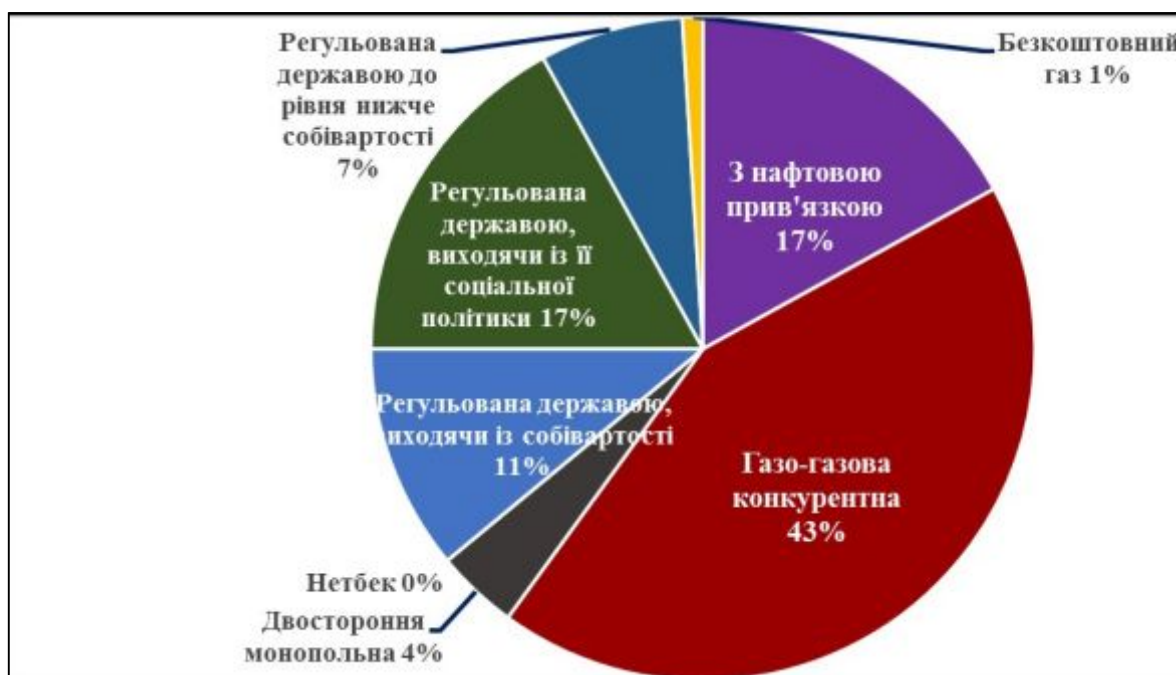

Рисунок 4 – Частки різних механізмів ціноутворення на природний газ у сукупному світовому ціноутворенні

За підсумками 2014 р., сумарне споживання природного газу в світі склало 3518 млрд. куб. м. Сумарні обсяги імпорту досягли позначки 921 млрд. куб. м, або 26% глобального споживання природного газу.

³ СПГ - скраплений природний газ

⁴ В Італії з 2014 року йде активний процес переходу на ціни із спотовою прив'язкою.

3.1 Газо-газові конкурентні ціни

Зазначена категорія цін визначається за підсумками торгів на провідних віртуальних і фізичних спотових ринках (ціни з поставкою протягом газового дня, наступного дня, уїк-енду тощо) та ф'ючерсів на біржових ринках (ціни з поставкою в один з наступних місяців, кварталів, сезонів або років).

Саме на газо-газові конкурентні ціни припала найбільша частка ціноутворення загальносвітового споживання газу - 1494 млрд. куб. м, або 43%. У тому числі, у Північній Америці – 936 млрд. куб. м, Європі – 292 млрд. куб. м.

За період 2005-2014 рр. частка газо-газових конкурентних цін зросла на 12%, тоді як ціноутворення з нафтовою прив'язкою впало на 7%.

3.2 Нафтова прив'язка

17% всіх цін на природний газ визначається, виходячи з формул, що базуються на кон'юнктурі цін на нафту/нафтопродукти.

Обсяг природного газу, ціна якого визначалася в такий спосіб, склав у 2014 р. 650 млрд. куб. м, у тому числі:

- Європа – 153 млрд. куб. м;
- Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР) – 230 млрд. куб. м;
- решта Азії – 130 млрд. куб. м.

Ціноутворення з нафтовою прив'язкою зовсім не практикувалося лише в Північній Америці.

3.3 Регульовані ціни

Обсяг природного газу, вартість якого встановлюється державними регуляторами, склав у 2014 р. 1215 млрд. куб. м. Найбільшою його складовою було регулювання, виходячи з **пріоритетів соціальної політики**.

- Регульовані ціни соціальної політики - 595 млрд. куб. м - практикувалися у 26 країнах, особливо, в Ірані, Саудівській Аравії, ОАЕ та Росії.
- Регульовані ціни з прив'язкою до собівартості - 384 млрд. куб. м газу – мали місце у 16 країнах, здебільшого, на теренах колишнього СРСР та у Китаї.
- Регульовані ціни нижче собівартості - 236 млрд. куб. м – охоплювали 7% ціноутворення, практикувалися у Казахстані, Туркменістані, Узбекистані, Єгипті, Алжирі, Венесуелі, всього у 13 країнах світу.

Протягом останнього десятиріччя регулювання, що базується на собівартості, зросло на 10%, а соціально-політичне регулювання – на 5%. Частка регульованих цін нижче собівартості зменшилася на 18%.

3.4 Нетбек

На ціни цієї категорії у 2014 р. припало 35 млрд. куб. м, або менше 1% загального ціноутворення. Воно практикувалося лише у 3 країнах: Норвегії, Тринідаді та Екваторіальній Гвінеї.

3.5 Двостороння монополія

На цю категорію у 2014 р. припадало 148 млрд. куб. м газу. Ціни монопольного покупця та монопольного продавця мали місце у 24 країнах світу, зокрема, в Білорусі, Туреччині, Ізраїлі, Індонезії, Малайзії, Катарі, ОАЕ тощо.

4. ЕВОЛЮЦІЯ СВІТОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЦІНОУТВОРЕННЯ

Динаміка світових механізмів ціноутворення на природний газ протягом останніх 10 років (табл. 3, рис. 5) демонструє стабільне та помітне зростання цін, які визначаються кон'юнктурою хабів (газо-газові конкурентні ціни). Водночас, частка цін з нафтовою прив'язкою, яка зростала до 2010 року, в останні 5 років стабільно скорочується.

При цьому, загальносвітові обсяги імпорту природного газу неухильно зростали по 2013 рік. У минулому році вони вперше скоротилися (-4%).

Таблиця 3 – Розподіл світового імпорту природного газу, залежно від типу ціноутворення (джерело: МГС)

млрд. куб. м

Рік	Ціни з нафтовою прив'язкою	Конкурентні газо-газові ціни	Двосторонні монопольні ціни	Всього світового імпорту газу
2005	505,7	165,2	128,7	799,6
2007	500,7	236,3	120,4	857,4
2009	542,5	235,5	48,7	826,6
2010	584,2	298,5	56,4	939,3
2012	533,6	354,7	63,8	952,3
2013	524,1	365,8	65,8	956,0
2014	464,2	388,6	67,8	921,0

Рисунок 5 – Динаміка змін двох основних механізмів ціноутворення протягом 2005-2014 рр.

Деталізація структури механізму ціноутворення на природний газ по регіонах світу (табл. 4) свідчить про домінування нафтової прив'язки в Азії, Африці та Латинській Америці. Водночас газо-газове конкурентне ціноутворення домінує у Північній Америці, Європі та досягло помітної частки на теренах колишнього СРСР з розвитком незалежних добувачів та постачальників газу.

Таблиця 4 – Структура механізмів ціноутворення на природний газ по регіонах світу у сукупному споживанні природного газу (джерело: Міжнародний газовий союз)

млрд. куб. м

Регіон	Ціни з нафтовою прив'язкою	Конкурентні газо-газові ціни	Двосторонні монопольні ціни	Нетбек	Регульовані ціни			Безкоштовно	Всього
					виходячи із собівартості	виходячи із соціальної політики	нижче собівартості		
Північна Америка	0,0	936,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,0	942,1
Європа	152,9	292,1	9,5	0,4	10,6	8,3	0,0	4,4	478,2
Азія	130,4	12,0	3,4	0,0	117,3	18,6	9,1	0,0	290,9
АТР	230,7	70,3	20,9	0,0	10,9	71,8	0,0	4,5	409,1
Латинська Америка	44,3	36,2	6,4	14,2	10,7	32,2	27,0	1,0	172,1
Кол. СРСР	34,2	144,4	27,8	0,0	233,1	90,0	103,3	8,8	641,6
Африка	8,4	0,0	6,4	1,3	1,5	16,8	86,0	0,8	121,1
Близький Схід	9,2	2,9	73,1	0,0	0,0	357,6	10,3	9,5	462,6
ВСЬОГО	610,1	1493,9	147,5	15,8	384,2	595,4	235,7	35,0	3517,6

5. ЄВРОПА⁵

Споживання природного газу в Європі склало у 2014 р. – 478 млрд. куб. м.

Структура ціноутворення (рис. 6) свідчить, що найбільшою складовою були ціни із спотовою індексацією. На них припало в Європі 292 млрд. куб. м (61%).

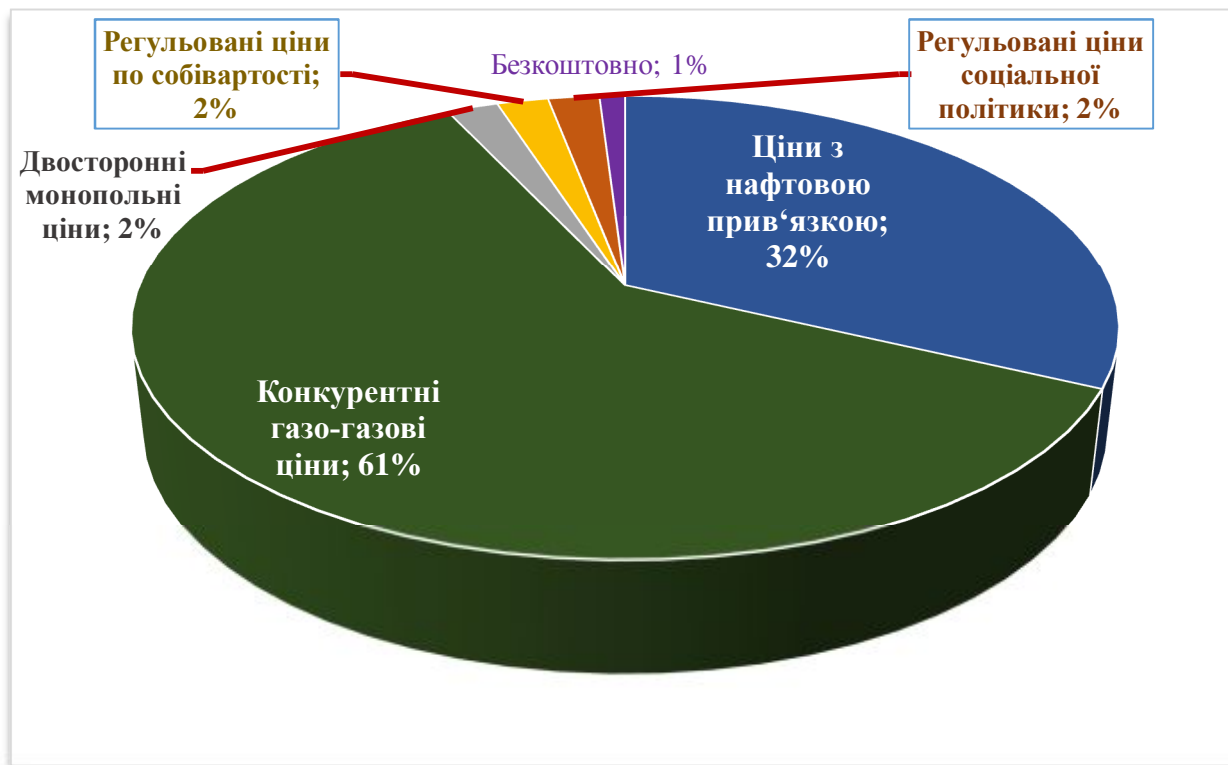

Рисунок 6 – Структура ціноутворення на природний газ в Європі за підсумками 2014 р.

На ціни з нафтовою прив'язкою в Європі припало 153 млрд. куб. м (32%). Це був переважно імпорт трубопровідного газу загальним обсягом 117 млрд. куб. м. Такий механізм ціноутворення застосовувався при імпорті практично усіма країнами ЄС, за винятком Великобританії, Нідерландів, Данії, Хорватії та Ірландії.

Ціни з нафтовою прив'язкою застосовувалися також до імпорту СПГ (28 млрд. куб. м) в Іспанії, Франції, Італії, Туреччині, Португалії та Греції.

Врешті, Німеччина, Норвегія і Великобританія практикували нафтову прив'язку до природного газу власного видобутку (загалом 12 млрд. куб. м).

Ціни двосторонньої монополії (9,5 млрд. куб. м) практично повністю припали на Туреччину.

Регулювання з прив'язкою до собівартості (11 млрд. куб. м) включало ціноутворення природного газу, видобутого в Румунії.

Соціально орієнтовані ціни (8 млрд. куб. м) практикувалися у Польщі, Угорщині, Хорватії та Болгарії, стосувалися здебільшого газу власного видобутку.

Безкоштовний газ (4,5 млрд. куб. м) використовувався в 2014 р. у Норвегії для збільшення нафтовіддачі та на НПЗ.

5.1 Динаміка механізмів ціноутворення в Європі

У 2005 р. ціноутворення з нафтовою прив'язкою становило в Європі 78%, на початок 2015 року – 32% (табл.5).

Частка газо-газових конкурентних цін склала в Європі в 2015 р. - 61%.

Основні етапи еволюції включали:

- спочатку скорочення кількостей природного газу, імпортованого за контрактами з нафтовою прив'язкою,

⁵ Доповідь МГС не містить визначення застосованого поняття «Європа». Виходячи з контексту, часто мається на увазі Євросоюз, іноді Євросоюз плюс Туреччина.

- заміна величини обсягу даного скорочення спотовим газом з одночасним збільшенням об'ємів торгів на хабах,
- відмова від переукладення контрактів з нафтовою прив'язкою після закінчення їхньої чинності або переукладання контрактів з частковим включенням спотового ціноутворення або навіть переходом до 100% індексації по цінах хабів,
- впровадження гібридного ціноутворення, коли частка нафтової прив'язки утримується у межах діапазону цін хабів, певного «цінового газового коридору»,
- у низці випадків зниження рівнів «бери або плати».

Таблиця 5 – Зміни механізмів ціноутворення, залежно від регіонів Європи

Регіон Європи	Частка нафтової індексації		Частка конкурентних газо-газових цін	
	2005	на 01.01.15	2005	на 01.01.15
Північно-Західна Європа	72%	12%	28%	88%
Центральна Європа	85%	32%	0	понад 50%
Європа - Середземномор'я	100%	64%	0	27%
Південно-Східна Європа	100%		0	4%

Зростання частки «хабового» ціноутворення на природний газ у Центральній Європі відбулося здебільшого за рахунок реекспорту його Німеччиною.

Згідно з висновками турецького Інституту ринків та політики енергетики⁶, **ФРН розвивається у фактичний хаб Центральної та Східної Європи (ЦСЕ)**, завдяки потужному потенціалу постачання природного газу по реверсу до сусідніх держав.

У середземноморському регіоні Європи частка газо-газових конкурентних цін формувалася, за рахунок імпорту СПГ та внаслідок зміни умов контрактів Італії з Росією.

6. КРАЇНИ КОЛИШНЬОГО СРСР

Споживання природного газу країнами, які утворилися на теренах колишнього Радянського Союзу, склало в 2014 р. 642 млрд. куб. м, або 18% світового споживання природного газу. Структуру ціноутворення показано нижче (рис. 7). Останнім часом в Росії та Україні відбувається поступовий перехід на газо-газові конкурентні ціни.

У 2005 р. ціноутворення внутрішнього ринку на природний газ в РФ практично виключно здійснювалося на підставі регулювання за фактором собівартості. Останнім часом незалежні виробники почали конкурувати один з одним та водночас з ПАТ «Газпром» у реалізації газу виробникам електроенергії та крупним промисловим підприємствам. Водночас ціни ПАТ «Газпром» змінювалися з регульованих по собівартості до регульованих соціально-політичних.

Інша суттєва зміна стосувалася торгівлі між країнами колишнього СРСР, зокрема, відхід України у торгівлі з РФ від двосторонніх монопольних цін – до цін з нафтовою прив'язкою.

За підсумками 2014 р., основною складовою в країнах на теренах колишнього СРСР були **регульовані ціни по собівартості**, на них припало 233 млрд. куб. м. Ця категорія в зазначеному регіоні майже повністю складається з природного газу власного видобутку РФ та Азербайджану.

Регульовані ціни нижче собівартості склали 103 млрд. куб. м. Здебільшого йдеться про ціни власного видобування у Казахстані, Туркменістані, Узбекистані та Азербайджані.

За **соціально орієнтованими цінами** (90 млрд. куб. м) природний газ реалізувався на внутрішніх ринках Росії та України (газ власного видобутку).

Газо-газові конкурентні ціни (144 млрд. куб. м) практикувалися у великих обсягах в Росії для окремих крупних споживачів внутрішнього ринку.

Ціни з нафтовою прив'язкою (34 млрд. куб. м) становили собою трубопровідний імпорт природного газу Україною, Молдовою та Росією⁷.

⁶ А 'Eurasian Gas Hub' Dr.Volkan ÖZDEMİR 09.12.2014 EPPEN

Двосторонні монопольні ціни (28 млрд. куб. м) відносяться нині до імпорту російського газу Білоруссю, а також імпорту російського газу Вірменією, Грузією, Казахстаном, Киргизстаном та Таджикистаном.

Безкоштовно (9 млрд. куб. м) реалізувалася частина природного газу, видобутого в Туркменістані.

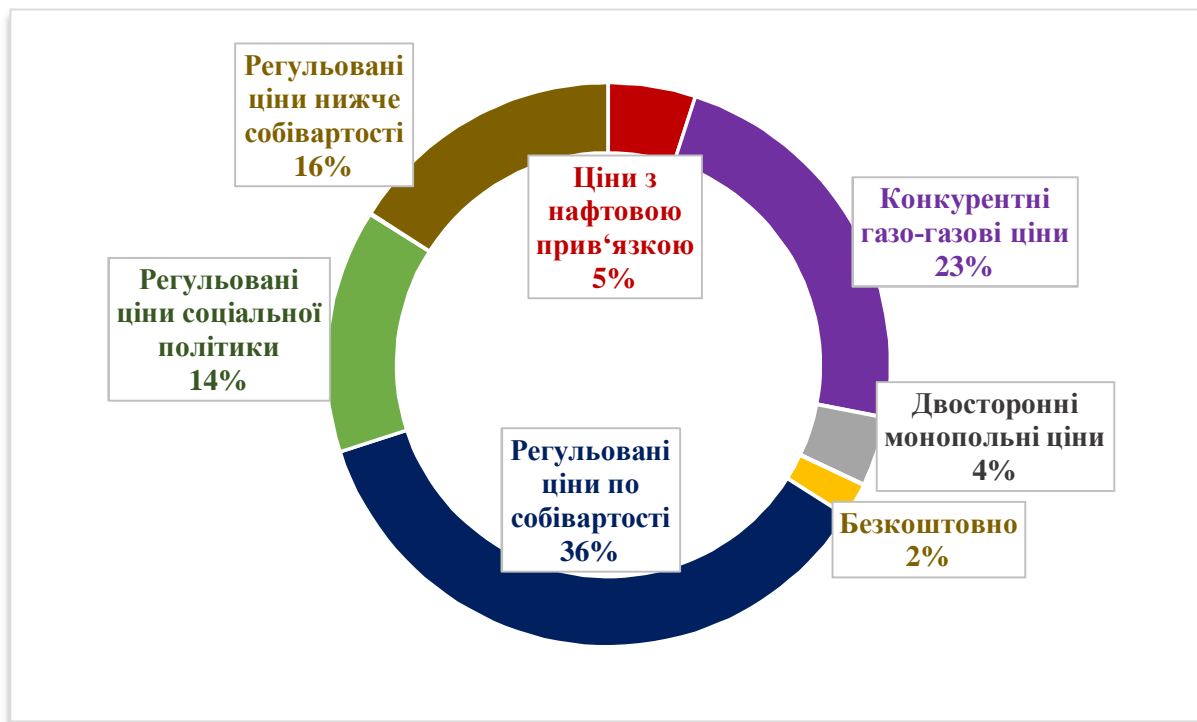

Рисунок 7- Структура ціноутворення в країнах на теренах колишнього СРСР

6.1. Ціни окремих країн на імпортований російський газ у II кварталі 2015 р.

Ціни для окремих країн на теренах колишнього Радянського Союзу показано нижче (табл.6; джерело: звіт ПАТ «Газпром» за II квартал 2015 р.⁸)

Таблиця 6 – Ціни на природний газ, що експортується ПАТ «Газпром» для окремих країн на теренах колишнього СРСР

дол. США за тис. стандартних куб. м (20⁰С)

Молдова	Білорусь	Країни Балтії (середньозважена ціна)
252,50	139,05	306,69

6.2 Аукціони ПАТ «Газпром» в ЄС. Перехід Росії на ринкове ціноутворення

З метою пристосування цін довгострокових експортних контрактів до цін на хабах ТОВ «Газпром експорт» проводить 7-10 вересня 2015 р. «Аукціон 2015» за участю іноземних компаній на Санкт-Петербурзькій біржі⁹. Щоденно, у 3 раунди, буде реалізовано загалом 3,24 млрд. куб. м газу з поставкою у період з 01.10.15 по 31.03.16:

- (1). Аукціон А - 48 лотів по 60 МВт-год./год. кожен, із здачею у пункті Greifswald NEL (термінал Норд-стрім) або у віртуальному торговельному пункті (ВТП) Gaspool (опціон).
- (2). Аукціон В - 57 лотів по 60 МВт-год./год. кожен, із здачею у пункті Olbernhau II («Газпром експорт» пропонує принагідно газотранспортні потужності у Чехії, у співпраці з Net4Gas).
- (3). Аукціон С - 22 лоти по 60 МВт-год./год. Кожен, у пункті здачі Greifswald OPAL (вилучені потужності¹⁰).

⁷ Так у тексті доповіді МГС

⁸ Ежеквартальний отчёт. Публичное акционерное общество «Газпром», код эмитента: 00028-А, за 2 квартал 2015 г.

⁹ За повідомленням «Прайм». «Газпром», станом на 21.08.15, не називав місця проведення аукціонів.

¹⁰ Greifswald OPAL exempted

Станом на 24.08.2015, потужності інтерконнектора NEL у пункті Greifswald було майже повністю заброньовано на 2015-2016 рр. (32,4 млн. куб. м/д). Пункт Olbernhau також повністю заброньовано на зиму 2015 р. (30,2 млн. куб. м/д), а у пункті виходу Brandov Opal (технічна потужність 30,8 млн. куб. м/д) заброньовано 18,8 млн. куб. м/д на 4 квартал 2015 р. та 11,9 млн. куб. м на 1 квартал 2016 р.

14.08.2015 р. було завершено прийом заявок, а 31.08.2015 р. встановлено як крайній строк повідомлення про результати відбору претендентів та умови (зокрема, фінансові гарантії).

ПАТ «Газпром» зберігає для «Аукціону 2015» вимоги «бери або плати».

На думку Platts, метою зазначених торгів ПАТ «Газпром» є тестування європейського ринку перед зимовим сезоном 2015/2016 рр., а також забезпечення «набору трейдерів», задля реалізації газу понад 50% обмеження стосовно ОПАЛ.

У Росії ціни на природний газ регулюються державою, згідно з чинною постановою уряду РФ від 29.12.2000 №1021. Впродовж останніх років впливові російські кола виступають за лібералізацію газового ринку, аргументуючи наступними факторами.

- 1) Біржові ціни стануть індикатором ціни, що відображає реальне співвідношення попиту і пропозиції, почнуть впливати на позабіржові ціни, зроблять ринок більш прозорим і конкурентним.
- 2) Поліпшиться балансування газу: споживачі порою замовляють газ відразу в декількох постачальників, перекриваючи при цьому свої реальні потреби на 10-20%, а ті, відповідно, виробляють надлишковий обсяг газу, що дезорганізує ринок.
- 3) Біржові поставні торги дозволять незалежним видобувачам знайти своїх покупців і нарешті формалізувати взаємини з «Газпромом» щодо ГТС.
- 4) Вирішується проблема ефективного використання нафтовидобувними компаніями попутного нафтового газу.

У 2006 р. уряд РФ дозволив «Газпром Міжрегіонгаз» продавати природний газ на своїй електронній площадці в режимі експерименту, який завершився у 2008 р. Обсяги реалізованого газу склали у 2006 р. 10 млрд. куб. м, у 2008 р. - 6,09 млрд. куб. м.

У 2012 році вийшла постанова №323 «Про реалізацію природного газу на товарних біржах», яка передбачала реалізацію на товарних біржах природного газу власного видобутку «Газпромом» та його афілійованими особами: 15 млрд. куб. м - у 2012 р.; 17,5 млрд. куб. м., починаючи з 2013 р. Через наявні у постанові невідповідності чинному законодавству торги не розпочалися.

Врешті, згідно з Протоколом від 04.06.2014 р. Комісії при президентові РФ з питань стратегії розвитку паливно-енергетичного комплексу та екологічної безпеки, 24.10.2014 р. газові торги почалися на Санкт-Петербурзькій міжнародній товарно-сировинній біржі за участю компаній «Газпром», «Роснефть» та «Новатек».

Федеральній антимонопольній службі РФ та іншим компетентним державним органам РФ прийшлося втручатися з метою примусити ПАТ «Газпром» виконувати рішення Комісії.

Торги, які наразі обмежено внутрішнім ринком РФ, здійснюються раз на місяць, з поставкою наступного місяця. Плануються торги з поставкою наступного дня. Основними покупцями виступають електрогенеруючі компанії. З вересня 2015 р. почнеться продаж газу для поставок на експорт по «Північному потоку».

Обсяг торгів фізичним природним газом у травні (з поставкою у червні) та у червні (з поставкою у липні) зростає, у порівнянні з відповідними попередніми торгами, на 48%. Очікується, що у 2015 р. він перевищить 10 млрд. куб. м, а через 1-2 роки досягне 35 млрд. куб. м (по 17,5 млрд. куб. м ПАТ «Газпром» і сукупність незалежних добувних компаній).

Конкретним результатом торгів стало зниження цін на газ. Так, ВАТ «Територіальна генеруюча компанія №2» (ТГК-2) придбала газ на біржі у квітні 2015 р. (з поставкою у травні) дешевше на 1650 рублів за тис. куб. м, ніж ціна, встановлена її довгостроковим договором з «Газпром Міжрегіонгаз», а у травні (з поставкою у червні) - на 1750 рублів дешевше.

Основним ризиком на шляху подальшого розвитку біржових торгів природним газом експерти Росії називають чинну вимогу «бери або плати».